

Musikundervisning på lika villkor

Musikprogrammet på Södra Latins (SL) gymnasieskola i Stockholm fick för lå 09/10 medel från Skolverket för områdena *Motverka traditionella studie- och yrkesval* och *Integrera arbetet för jämställdhet i undervisningen*.

Musikutbildningen på SL har funnits i dryga fyrtio år. Rikssintag gäller, musikprogrammet är yrkesförberedande och undervisningen spänner över en rad olika genrer. Elevantalet på cirka 180 möjliggör en variationen av ensembler. Symfoniorkester, storband, blåsorkester, kammarkör samt ett flertal ensembler (ex.vis afro, jazz, vokal, kammarmusik, opera). Samt stora evenemang som Julkonsert, Melodifestival m m. Skolan sjuder av spelaktivitet och samspel, såväl i organiserad form som genom informellt ihopdragna elevband.

Fokus för projektarbetet på Södra Latin har varit undervisningen i ensemble, med betoning på jazzensemble. Detta är en genre som varit och presenterats som starkt mansdominerad. Jazzensembleundervisningen hade redan innan projektet genomgått en del förändringar med koppling till könaspekten. Bl a är instrumentgruppen sång med från åk1, tidigare gällde först från åk2. Följden är en mer kvantitativt jämställd jazzensembleverksamhet eftersom tjejer är och har varit överrepresenterade på sång. På lärarsidan har också förändringar skett. Från tidigare enbart män inom jazz/impro till idag en mer jämn könsbalans i lärargruppen.

Skolans elevantal på musikprogrammet i stort har under lå varit statistiskt jämställt. Inom jazz fler killar än tjejer, men det ser ändå bra ut jämfört med hur genren ofta framställs. Den kvantitativa aspekten är en del av ett jämställdhetsarbete. Det kvalitativa handlar om ett fördjupat arbete. Genom lektionsobservationer, elevintervjuer samt enkäter har kartläggningar kommit till stånd. Ansvar för genomförandet har legat på en extern projektledare. Resultat och analys av kartläggning har tagits upp med berörd lärargrupp samt via skriftliga sammanfattningar.

”Jämställdhet måste lyftas fram som en pedagogisk fråga som förutsätter grundläggande kunskaper om rådande könsmonster” (Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det? SOU 2009:64). För att se och förstå könsmonstren inom jazz- och improvisationsmusik (också närliggande genrer som ”afro”/fusion) måste den musikaliska aktiviteten och interaktionen mellan eleverna speglas mot historik och tradition. Könsmonstren behöver synas mot en ”fond” bestående av jazzbransch och bilden av en jazzmusiker. I elevintervjuerna framkom att en första association till begreppet jazzmusiker för de allra flesta var ”en man” (bland mycket annat).

Vad blir den praktiskt konkreta innebörden av att integrera jämställdhet i (jazz)ensembleundervisningen? Ett grundläggande tema under projektets gång har varit hur metodik och undervisning kan integreras med en köns- och genusmedvetenhet? Personalgruppen har genom litteratur och handledning fördjupat sig i området, bl a genom boken ”Att göra kön” (Nowak mfl). En bok som får såväl ros som ris. Ämnesområdet jämställdhet och genus ger både svar och väcker frågor. Särskilt inom en bransch (musik, jazz) där genusforskning endast finns att tillgå i begränsad omfattning. Innebörden av att ”integrera jämställdhet i undervisningen” bedöms därför vara en process innehållande såväl kunskap, reflektion som metodutveckling. En sådan process har intensifierats på Södra Latin genom projektet. Bedömningen är att skolan genom detta startat ett pionjärbete inom området jämställdhet/genus och ensemblespel, specifikt jazz och improvisation.

Elevers färdigheter på sitt instrument samt interaktion och socialt samspel är grunden i en musikutbildning. Kartläggning och analys visar att det inom det sistnämnda området föreligger en generell könsskillnad bland eleverna med anknytning till jazz- och improvisationsområdet. Ett stort antal av killarna söker sig huvudsakligen till varandra vad gäller samspel och ”musikernack”. Tjejer tar jämförelsevis mindre initiativ vad gäller musicerande tillsammans med andra under skoltid. Inom lärargruppen finns delade meningar om huruvida skolan kan

göra mer inom detta område än vad som redan görs. För att uppmuntra eleverna till samspel och interaktion över könsgrensarna.

En annan iakttagelse; vissa instrumentgrupper har gott om spelutrymme medan andra på grund av form och upplägg inte alls är lika aktiva musikaliskt. Eftersom det finns en viss könsmärkning av elevernas instrumenttillhörighet blir detta delvis en fråga om kön och likabehandling. Denna iakttagelse kan möjligen betraktas som konstruerad i någon mån eftersom den angriper jazzens musikaliska och traditionella stilelement. Lärargruppen delar inte heller denna iakttagelse fullt ut.

Frågan ställs ändå, kan andra arbetssätt och större variation av lektionsinnehåll bidra till nya former av musikalisk kommunikation? Med större elevaktivitet totalt sett? Kanske kan man tolka elevinflytande i det här sammanhanget som möjlighet till musikaliskt prövande och eget personligt uttryck oavsett färdighetsnivå? Eleverna har rätten att känna sig trygga och bekväma i den färdighetsnivå de f n ligger på. Om det skulle finnas (outtalade) krav och förväntningar som leder till att det är svårt att vara såväl bland de mindre bra som bland de bästa på skolan så råder exempelvis inte lika villkor ("Musikundervisning på lika villkor").

Om detta har en hel del av lärarsamtalen handlat om; elevernas syn på sig själva ("instrumentidentitet", maskuliniteter och femininiteter), självförtroende och självkänsla, självinsikt med mera. Pedagogens eget förhållningssätt och bemötande inklusive förväntningar på instrumentaktivitet och färdighetsnivå har också varit en del av reflektionerna och processen. Hela tiden med frågeställningen om en köns- och genusmedvetenhet parallellt med tolkning av innebörd och relevans. Vad gäller detta finns en stor spridning inom lärargruppen vilket genererat diskussioner och fördjupad reflektion.

Ett tredje område som (via enkätundersökningar) uppvisar en könsskillnad gäller framtida studie- och yrkesval. Killarna inom jazz/impro uppfattar sig som framtida musiker och/eller musikpedagoger i högre utsträckning än tjejerna. För lå:s två avgångsklasser, alla genretillhörigheter, framkommer ingen könsskillnad. De genusstrukturer som återfinns inom jazzbranschen i stort verkar således återspeglad i elevgruppen.

Lärargruppen har genom projektet intensifierat ett metodutvecklingsarbete för jazzensembleverksamheten. Gemensamma mål och riktlinjer håller på att tas fram för innehåll och bedömning. Materialet "Motivera mera" har köpts in, med metodtips för arbetet med samhörighetskänsla och interaktion i elevgruppen. Repertoar, kompositörer och artister ska presenteras med jämn könsbalans, bl a har referensmaterial (CD o dyl) har köpts in. Verktöget 3R-metoden (Representation, Resurser och Realia) har introducerats som ett konkret verktyg för kontinuerlig granskning av verksamhetens olika delar.

Denna sammanfattning är gjord av Karin Kjellberg som lett utvecklingsarbetet.